

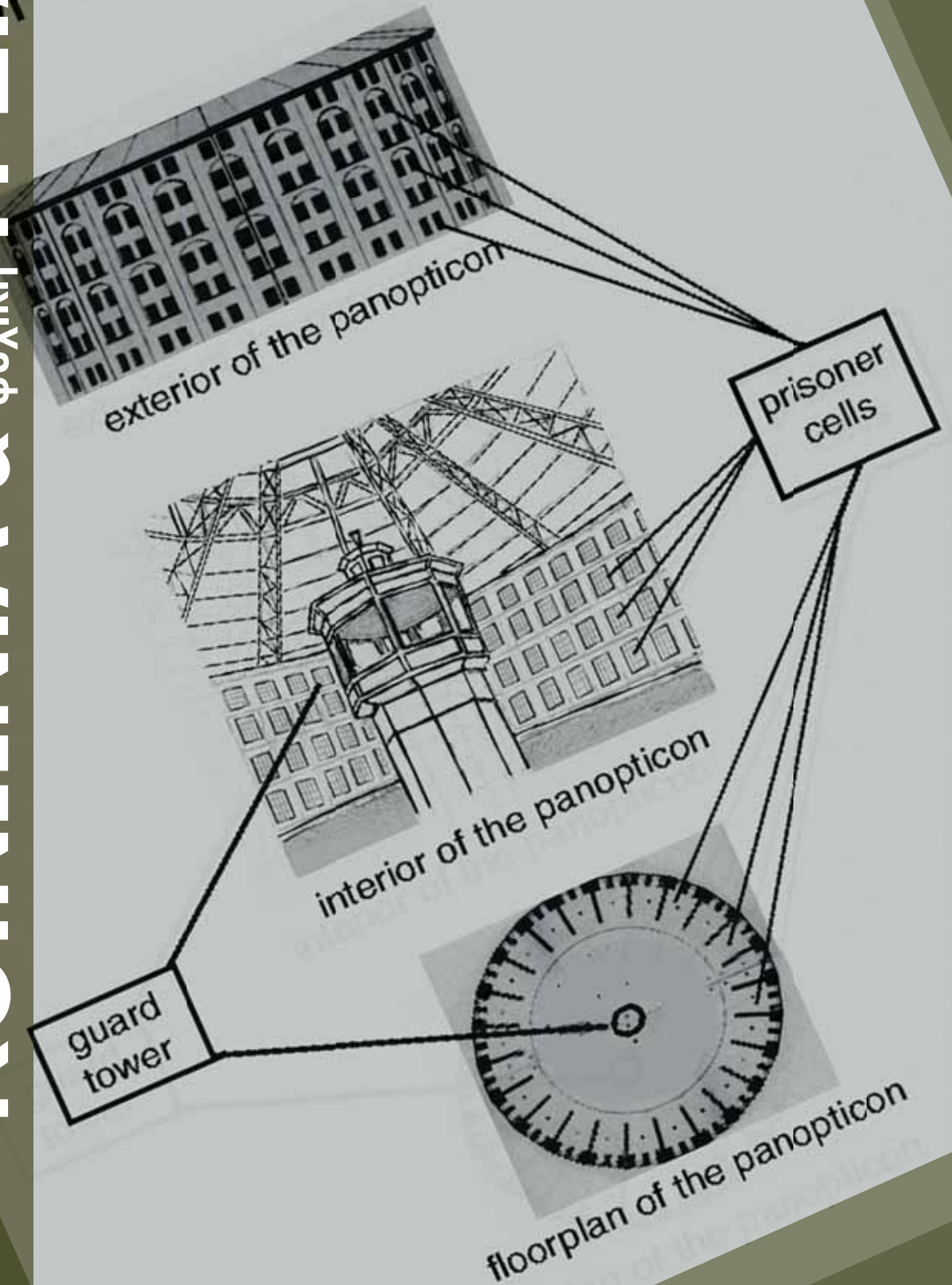
Επιστημονική Περιοδική Έκδοση για Θέματα Υγείας και Κοινωνικού Αποκλεισμού

Οκτώβριος 2008, Τεύχος 9^ο

ΚΟΙΝΩΝΙΑ & ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ

DESIGN OF THE PANOPTICON

Θεματική Ενότητα
Άνθρωποι και Φυλακές

Μαρτυρία από το Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Αυλώνας

Παναγιώτης Κετίκης *

Τα γεγονότα, οι περιστάσεις και τα συναισθήματα που θα σας περιγράψω στη συνέχεια σίγουρα αποτελούν το ελάχιστο αυτού που συμβαίνει στις φυλακές ανηλίκων και στα κρατητήρια. Λόγω του πολιτικού υποβάθρου της υπόθεσής μου και της έκτασης που έλαβε το θέμα σταδιακά στα ΜΜΕ, μπορώ να πω με σιγουριά σήμερα πως αυτό που είδα και βίωσα σίγουρα είναι το λιγότερο επώδυνο που μπορεί να βιώσει ένας ανήλικος έγκλειστος σε ένα τέτοιο κολαστήριο.

Η ιστορία ξεκινάει στις 8/03/07, στο πανελλαδικό συλλαλητήριο της Αθήνας ενάντια στην εμπορευματοποίηση της Παιδείας. Εκεί βιώσαμε την αναίτια και βίαιη καταστολή, 61 παιδιά συλλαμβάνονται άδικα και αναίτια προς τέρψιν των ΜΜΕ. Μετά από μια μεγάλη και επεισοδιακή δίκη οι 48 αθλώνονται ομόφωνα και αμετάκλητα, ο 49ος καλείται να ξαναδικαστεί και οι 12 μέχρι σήμερα παραμένουν υπόδικοι. Ανάμεσα στους 48 νέους και εγώ.

Στις 5/5/07 και ενώ 2 πάρτι διεξάγονταν στο χώρο της Πολυτεχνικής (ένα της ΠΑΣΠ και ένα του ραδιοφωνικού σταθμού 1431AM) ξεσπούν επεισόδια στην Παλιά Φιλοσοφική. Κατά την αποχώρησή μου από το χώρο του Πανεπιστημίου για να πάω σπίτι μου, 2 ώρες μετά τα επεισόδια και στην άλλη άκρη του Πανεπιστημίου, συλλαμβάνομαι βίαια από άτομα της ασφάλειας. Μετά από πολλές ώρες ανάκρισης μου ανακοινώνουν πως κατηγορούμαι για 2 κακουργήματα και 5 πλημμελήματα. Παρά τα ακράδαντα αποδεικτικά στοιχεία για την αθωότητά

μου (Βίντεο, φωτογραφίες και δεκάδες μαρτυρίες) η εισαγγελία Θεσσαλονίκης με κρίνει προφυλακιστέο και οδηγούμαι μετά από τρεις μέρες παραμονής μου στα κρατητήρια της ΓΑΔΘ, στις φυλακές ανηλίκων της Αυλώνας. Εκεί παραμένω για 43 ημέρες. Μετά την κινητοποίηση της πανεπιστημιακής κοινότητας, φορέων, σωματείων, κομμάτων και λοιπών οργανώσεων, αποφασίζεται η άρση της προφυλάκισής μου, παρά την αντίθετη γνώμη του εισαγγελέως που με χαρακτήρισε αντικοινωνικό στοιχείο και επικίνδυνο (εδώ γελάμε) βασιζόμενος μόνο στις καταθέσεις δύο αστυνομικών και αγνοώντας επιδεικτικά όλα τα στοιχεία υπέρ της αθωότητάς μου.

Μέχρι σήμερα παραμένω υπόδικος ενώ μου έχει στερηθεί η έξοδος από τη χώρα, έχω καταβάλλει εγγύηση και ανά μήνα παρουσιάζομαι στο Α.Τ. Τούμπα.

Η δίκη μου έχει οριστεί στις 2 Δεκεμβρίου στην Κατερίνη.

Θα αφιερώσω μία παράγραφο για να πω μόνο δύο λόγια για τα κρατητήρια. Εάν μπορούσατε να μείνετε για ένα 24ωρο στα κρατητήρια της Θεσσαλονίκης θα καταλαβαίνατε τι πάει να πει αδιαφορία, ξεπεσμός και κατάντια. Η αδιαφορία της κοινωνίας για τους χώρους αυτούς είναι ενδεικτική του ξεπεσμού και της φθοράς της, οι χώροι κράτησης αποτελούν τις κρυφές χαβούζες στις οποίες στοιβάζονται αδιακρίτως τα λεγόμενα «ταξικά απόβλητα». Η αδιαφορία των αρμόδιων οργάνων

* Τεταρτοετής φοιτητής στο τμήμα Χημικών Μηχανικών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, (Υπόθεση γνωστή ως «Πράσινα Παπούτσια»). Email: ketikis.panayiotis@gmail.com, Προσωπικός Ιστότοπος: <http://nooblogs.gr/prasinostaraki>

της τάξης για τις ανάγκες των κρατουμένων δεν προκαλεί απλά προβλήματα στην καθημερινότητα, αλλά θα μπορούσαμε να πούμε πως προσβάλλει επιδεικτικά την ανθρωπινή ύπαρξη. 24 ώρες χωρίς προαυτισμό, χωρίς καμία ενασχόληση, πολλές φορές και χωρίς να πάνε τουαλέτα αφού και αυτό γίνεται κατόπιν «συνεννοήσεως» με τους φύλακες. Εκατοντάδες άνθρωποι παραμένουν σε αυτά τα μέρη για μήνες, αναμένοντας τη μεταγωγή τους σε κάποιες φυλακές...

Μετά από τις τρεις ημέρες παραμονής μου στα κρατητήρια της Γ.Α.Δ.Θ., αποφασίστηκε η προφυλάκισή μου στις φυλακές ανηλίκων της Αυθώνας. Κατά τη διάρκεια της μεταγωγής μου, με αμάξι της ασφάλειας, τα συναισθήματα ήταν τρομακτικά έντονα. Φόβος [μιας και οι «της ασφάλειας» είχαν φροντίσει να μου «φτιάξουν» την ψυχολογία], αγωνία για το τι επακολουθεί και μια δόση οργής για την ταλαιπωρία και τον εξευτελισμό που αδικώς βίωνα.

Κατά την άφιξή μου στο κατάστημα, η όμορφη εικόνα του κήπου με έκανε να πιστέψω για λίγο πως όντως δεν ήμουν σε φυλακή, αλλά σε Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων. Φυσικά η ψευδαίσθησή μου αυτή διαλύθηκε όταν εισήλθα στον κυρίως χώρο των φυλακών, όπου η κατάσταση ήταν λίγο πολύ σαν τις ταινίες.

Αυτό που σίγουρα περιορίζει την εμπειρία μου [ευτυχώς] είναι η τοποθέτησή μου στο «Παράρτημα», ένα χώρο για τους κρατούμενους με καλή συμπεριφορά και ίσως κάποιους με ένα ιδιαίτερο ιστορικό ή μια προβολή από τα Μέσα. Εκεί λοιπόν, πέρασα τις 43 μέρες στέρησης της ελευθερίας μου.

Από την πρώτη στιγμή μου έκανε εντύπωση η απόλυτη-ιεραρχική δομή των φυλακών. Ο παλιός είναι ανώτερος και ο βαρυποινίτης παλιός είναι ανώτερος όλων! Ο νέος κρατούμενος, πολύ συχνά από την πρώτη κιόλας μέρα ξυλοκοπάται, με σκοπό να δουν οι παλιοί την αντίδρασή του. Εάν πάει και μιλήσει στον αρχιφύλακα, τότε θεωρείται ρουφιάνος και αυτομάτως είναι ξεγραμμένος ή στην καλύτερη περιθωριοποιείται. Εάν δεν μιλήσει και δεν αντιδράσει, τότε μετά από 2 βδομάδες, που θα μπορεί να σηκωθεί από το κρεβάτι, θα έχει εξασφαλίσει την επιβίωσή του, αλλά σίγουρα όχι την

επιβολή του ή την ιεραρχική του ανέλιξη. Το ευνοϊκότερο σενάριο είναι να καταφέρει να προβάλει μια άμυνα σθεναρή και να μην μιλήσει στους φύλακες· φυσικά και πάλι θα ξυλοκοπηθεί, αλλά θα έχει τραβήξει την προσοχή κάποιων κλικών και ίσως αργότερα μπορέσει να ενσωματωθεί σε αυτές και να κερδίσει τον σεβασμό των άλλων.

Ευτυχώς για μένα, το στάδιο του ξυλοδαρμού δεν το πέρασα. Λόγω κάποιων τηλεφωνημάτων από άλλες φυλακές, έτυχα μιας ευνοϊκής αντιμετώπισης και μιας προστασίας από κάποιους κρατούμενους.

Μπορώ να πω, πως γενικότερα στο παράρτημα η διαφορά των κρατουμένων ήταν τρομακτική σε σχέση με την υπόλοιπη φυλακή. Όλοι εκεί είχαν γνώση των προνομίων που απολάμβαναν και έτσι οι καβγάδες και οι φασαρίες ήταν πολύ σπάνιο φαινόμενο. Η ηρεμία που επικρατούσε και το γενικότερο πνεύμα ειρηνικής συνύπαρξης, δημιουργεί μια απόλυτα αντιφατική εικόνα για τα 2 κομμάτια της φυλακής, το «Παράρτημα» και τις «Ακτίνες».

Το «κβάντο» για μια φυλακή δεν είναι η πτέρυγα, ούτε όμως και τα άτομα. Είναι το κελί. Το κελί οφείλει να λύνει μόνο του τα προβλήματά του, με διάφορα μέσα, κάποιες φορές με διάλογο, κάποιες με απειλές, κάποιες με ξύλο... Όλοι οι τρόφιμοι (συνήθως 4) σε ένα κελί έχουν ευθύνη για τον χώρο τους και για τους συγκατοίκους τους, οπότε ισχύει και το ρητό: Άκου-Βλέπε-Σώπα. Τίποτα δεν βγαίνει από το κελί και οι καινούριοι δεν μιλούν παραέξω για κανένα λόγο. Τις ώρες που οι πόρτες είναι ανοιχτές, οι νέοι μένουν μέσα να προσέχουν τα πράγματα και κατά τη διάρκεια της ημέρας καθαρίζουν συνεχώς.

Πολύ σημαντική θεωρώ τη σχέση των κρατουμένων με την καθαριότητα. Παρά τις σημαντικές ελλείψεις των φυλακών –κιτριάκα και υλικά– οι κρατούμενοι φρόντιζαν τόσο για την προσωπική τους υγιεινή όσο και για τη γενική καθαριότητα του χώρου. Έτσι, αν και οι κατσαρίδες κατέκλυζαν τους τοίχους, τα ρούχα πλένονταν συχνά (στο χέρι) και το μπάνιο ήταν καθημερινό παρότι το νερό ήταν σπάνια ζεστό. Τα καθαριστικά και τα διάφορα προϊόντα αγοράζονται από τους ίδιους και σε περιπτώσεις μεγάλης οικονομικής δυσκολίας

κάποιοι κρατούμενοι έπαιρναν κάποια δωρεάν από την κοινωνική πρόνοια (ο θεός να την κάνει). Ο καθένας μπορεί να συμπεράνει, πως οι κρατικές δαπάνες για τον κάθε κρατούμενο είναι αστείες και τα καθημερινά έξοδα μάλλον αποτελούν βάρος για τις οικογένειες.

Όλοι οι άνθρωποι πιστεύουν πως με τη λέξη σωφρονιστικά ιδρύματα, εννοούμε ιδρύματα που σωφρονίζουν τους τροφίμους. Πως όμως τους σωφρονίζουν; Οι διάφορες εργασίες που κάνουν κάποιοι, ήταν για πολύ λίγα άτομα και συνήθως τις θέσεις καταλάμβαναν άτομα που γνώριζαν την τέχνη. Τα προγράμματα εκπαίδευσης είχαν σταματήσει λόγω έλλειψης πόρων και το σχολείο συναντούσε συνεχώς νέα εμπόδια στην εκπαιδευτική διαδικασία. Χαρακτηριστικά, όταν ζήτησα πρόσβαση στη βιβλιοθήκη της φυλακής, μου γνωστοποίησαν πως ήταν κλειστή καθότι το υπουργείο έκοψε τα κονδύλια με τα οποία οριακά πληρωνόταν ο βιβλιοθηκονόμος!

Αποτέλεσμα αυτής της έλλειψης δραστηριοτήτων ήταν η απόλυτη αδράνεια των κρατουμένων.

Οι ενασχολήσεις περιορίζονται στο τάβλι και τους περιπάτους στους διαδρόμους, ενώ παράλληλα οι συζητήσεις περί του ποινικού τους παρελθόντος και η «ανταλλαγή γνώσεων» αποτελούν λογική διαδικασία.

Τραγικό μπορεί να χαρακτηριστεί το γεγονός πως η συντριπτική πλειονότητα ήταν καταδικασμένη για μικροκλοπές και κατοχή μικροποσοτήτων ναρκωτικών για προσωπική χρήση, ενώ πολλοί ήταν και οι προφυλακισμένοι για πλημμελήματα. Αξίζει να σημειωθεί η αδυναμία τεράστιου ποσοστού έγκλειστων να πληρώσει την εγγύησή του, δηλαδή ουσιαστικά μπήκαν φυλακή λόγω οικονομικής κατάστασης.

Την ίδια στιγμή λοιπόν που ένας εύπορος νεαρός πλήρωνε 32.000 Ευρώ για να αρθεί η προφυλάκισή του, λόγω κατοχής και εμπορίας ποσότητας κάνναβης, ένας άλλος δεν μπορούσε να μισθώσει δικηγόρο ή να πληρώσει την εγγύηση ύψους 3.000 Ευρώ για να αποφυλακιστεί, με κατηγορίες πολύ πιο «ασήμαντες».

Λίγα λόγια περί των ψυχολογικών καταστάσεων...

Η μόνη λέξη που μπορεί να περιγράψει τις διακυμάνσεις της ψυχολογικής κατάστασής μου (αλλά και πολλών άλλων απ' ότι συμπέρανα στην πορεία) είναι η «αστάθεια». Από λεπτό σε λεπτό, η μελαγχολία του εγκλεισμού και η απελπισία της αβεβαιότητας για τη διάρκεια της προφυλάκισης κατακλύζει τη σκέψη και σε οδηγεί σε μια απίστευτη κατάθλιψη.

Οι στιγμές που σίγουρα έπαιξαν καταλυτικό ρόλο στην «ισορρόπηση» της σκέψης μου και της ψυχολογίας μου, ήταν οι στιγμές που είχα επικοινωνία με τον έξω κόσμο. Τα τηλεφωνήματα σε φίλους και συγγενείς, τα επισκεπτήρια από τους γονείς μου και φίλους και φυσικά τα γράμματα αλληλεγγύης από συμφοιτητές μου και γενικότερα από κόσμο που στάθηκε εκείνη την ώρα στο πλάι μου. Τα διάφορα βιβλία που διάβασα, δεν ξέρω γιατί σε τέτοιο μεγάλο βαθμό, αλλά σίγουρα με βοήθυσαν να ξεφύγω τελείως και να αναπτερώνω το ηθικό μου σε καθημερινή βάση.

Να αναφέρω στο σημείο αυτό δύο παραδείγματα αλλαγής συμπεριφοράς παιδιών, τα οποία πραγματικά είναι σοκαριστικά.

Ένας νεαρός χρήστης, την πρώτη μέρα εγκλεισμού του έκλαιγε τρομαγμένος και ήταν πολύ μαζεμένος στη συμπεριφορά του. Σταδιακά, άρχισε να γίνεται λίγο πιο επιθετικός και προσπαθούσε να δικτυωθεί με τους ισχυρούς της φυλακής (το παλικάρι ήταν στο ίδιο κελί με εμένα). Ένα μήνα μετά την άρση της προφυλακίσεώς μου, με πληροφορήσαν πως μαζί με δύο ακόμα άτομα, βίασε ένα νεαρό Αλβανό.

Μία δεύτερη περίπτωση αφορά ένα παιδί 14 ετών από την Καλαμάτα, ορφανό από πατέρα, προφυλακισμένο με την κατηγορία πως αποπειράθηκε να κάψει το σχολείο του και χωρίς την ικανότητα μίσθωσης δικηγόρων ή καταβολής εγγύησης.

Όταν το γνώρισα προσωπικά ειλικρινά τρόμαξα... ένα παιδάκι με περπάτημα μάγκα του '30, μια ομιλία που θύμιζε τη χείριστη αργκό λιμενεργάτη, που κάπνιζε σαν 50χρονος και με συμπεριφορά που έδειχνε πως προσπαθούσε να επιβληθεί σε άτομα ισχυρότερα αυτού, με σκοπό να επιβιώσει. Η αντίφαση εικόνας και συμπεριφοράς ειλικρινά δεν μπορεί να περιγραφεί με λόγια.

Σαν ένα μικρό συμπέρασμα...

Η φυλακή ανηλίκων σήμερα, σίγουρα δεν είναι ειδικό κατάστημα κράτησης νέων και σίγουρα δεν βοηθά τους νέους με παραβατική συμπεριφορά να ενταχθούν εκ νέου στην κοινωνία. Λειτουργεί και θα λειτουργεί πάντα, αφού αυτός είναι ο ρόλος της, σαν αποθήκη νέων ανθρώπων, οι οποίοι δεν κατάφεραν να ενταχθούν στο κοινωνικό σύστημα και συνεπώς περιθωριοποιούνται αφού η επανένταξη είναι δύσκολη –και σε ένα κράτος «σεμνότητας και ταπεινότητας», μη κερδοφόρα.

Λειτουργεί σαν σχολείο του εγκλήματος και πολλές φορές οι εγκλειστοί τη νιώθουν σαν το «φυσικό τους περιβάλλον». Δεν προσφέρει νέα γνώση και ευκαιρίες για αναθεώρηση των πράξεων των κρατουμένων, αλλά αποτελεί ένα διάλειμμα μέχρι την επόμενη αξιόποινη πράξη.

Το ζήτημα είναι η κοινωνία να κατανοήσει πως δεν πρέπει να φοβάται μήπως τα νέα αυτά παιδιά αποφυλακιστούν, αλλά να προνοεί, ώστε αυτά τα παιδιά να μην φυλακιστούν ποτέ. Οι φυλακές ανηλίκων σήμερα αποτελούν τον πιθανό χώρο μετεξέλιξης του μικροπαραβάτη στον αυριανό εγκληματία.

Ελπίδα θα υπάρχει, όχι όταν χτίσουμε πολλές και σύγχρονες φυλακές, αλλά όταν αυτές αδειάσουν και γεμίσουν τα σχολεία.

Θεσσαλονίκη 30/9/2008